

VIROVEC STJEPAN PAVUNIĆ, KOPRIVNIČKI ŽUPNIK I DEKAN, PRAVAŠ, DRUŠTVENI DJELATNIK, PISAC I UTAMNIČENIK

Kada sam prije mnogo godina prelistao i pročitao poznatu knjigu "Znameniti i zaslužni Hrvati i pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925.-1925.", zapazio sam na stranici 209 zapis o Stjepanu Pavuniću. Knjiga je napisana, tiskana i izdana 1925. godine u Zagrebu prigodom 1000. obljetnice hrvatskog kraljevstva.

Gospodin velečasni Pavunić meni je bio dobro poznat kao dugogodišnji koprivnički župnik i dekan, Podravec rođen u Virju, uvršten u navedenu knjigu. Sve me je to ponukalo da započnem unazad deset godina prikupljati povijesnu i fotodokumentaciju o njegovom svećeničkom i društvenom djelovanju.

Unazad sedamdeset godina, a pogotovo od 1945. do 1990. o takvim se ljudima kao što je to bio župnik Stjepan Pavunić nije smjelo baš ništa govoriti o njegovoj aktivnoj i uspješnoj djelatnosti bilo na profesionalnom ili društvenom polju. Sve što je o njemu pisano i objavljeno naročito u prvim godinama poslije završetka Drugog svjetskog rata, bilo je iskrivljeno, povijesno netočno, tendenciozno i lažno prikazano. Cilj i svrha takvog prikazivanja bila je poniziti ga, omalovažavati i optužiti za protiv državno i protunarodno djelovanje i na kraju ga osuditi "U ime naroda Jugoslavije", prvo na smrt streljanjem, da bi za par dana izrečena kazna bila ublažena presudom na dvadeset godina robije. Za onih prošlih vremena Jugokomunističke vlasti bilo je to tako činjeno i s mnogim zaslužnim Hrvatima koji nisu bili samo svećenici već uspješni i poznati znanstvenici, kulturni i športski djelatnici.

U Podravskom zborniku za 1995. godinu u izlaganju o Koprivničancu, kapucinu, misionaru i biskupu Angeliku Jurju Bedeniku, u uvodnom dijelu napisao sam kako ću o Stjepanu Pavuniću koprivničkom župniku, dekaneu, apostolskom protonotaru, začasnom kanoniku Zbora Kaptola čazmanskog, publicisti, pravašu, saborskom zastupniku, društvenom djelatniku, lepglavskom zatočeniku itd. opširnije napisati za Podravski zbornik 1996. godine, a što ovim izlaganjem i činim.

ROĐENJE, ŠKOLOVANJE I REĐENJE

Stjepan Pavunić rodio se 13. kolovoza 1875. godine u Podravini u mjestu Virju, na starom kućnom broju 995. Roditelji su mu bili zemljoradnici. Otac mu bijaše Josip, odnosno Joso, kako to piše u knjizi Status animarum - popisu duša u Virju iz 1860. godine, a majka Ana rođena Stovrag, a kako je to do sada na nekoliko mjesta krivo napisano Stovrak. Pučku školu polazio je i završio u rodnom mjestu, a prva četiri razreda gimnazije u maloj realnoj gimnaziji u Bjelovaru. Iz zagrebačkog nadbiskupskog orfanotrofija tj. doma za siromašne pitomce polazio je kr. gornjogradsku gimnaziju gdje završava peti i šesti razred. U nadbiskupskom liceju (to je tip srednje škole) u Zagrebu kao pitomac polazi i završava sedmi i osmi razred gimnazije. Ispit zrelosti tj. veliku maturu, položio je 3. listopada 1896. godine na kr. velikoj gimnaziji

**Koprivnički župnik Stjepan Pavunić
prilikom jedne od vjerskih svečanosti**

zagrebačkoj. Stupanje u zagrebačke sjemenište u listopadu 1896. godine započinje studij teologije na katoličkom Bogoslovnog fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Kao redoviti student Bogoslovnog fakulteta završava osam semestara, ređen je 29. srpnja 1900. po Msrg. dr. nadbiskupu Jurju Posiloviću, prvu svetu misu odslužio je u rodnom Virju.

SVEĆENIČKO DJELOVANJE

Veoma brzo poslije odslužene prve svete mise i to već u kolovozu 1900. dekretom Nadbiskupskog duhovnog stola određen je za kapelana u naselju Jamnici, turopoljskom arhiđakonatu u pokupskom dekanatu. Dotadašnji jamnički bolesni župnik Antun Vranić umro je za nepunih deset godina po dolasku kapelana Pavunića u Jamnicu. Novim dekretom Nadbiskupskog duhovnog stola poslije smrti župnika, Pavunić je imenovan upraviteljem župe Jamnica koja je u to vrijeme brojila oko tisuću žitelja. U toj župi ostao je do 9. svibnja 1901. godine.

Za kapelana na ispomoć bolesnom župniku u župu Miholec (negdje je napisano Miholjec) poslan je u svibnju 1901. godine. To je župa s istoimenim naseljem koje je udaljeno oko trinaest i pol kolometara sjeverozapadno od grada Križevca, a nalazi se u području Kalničke gore. Župa Miholec spada u kalnički arhiđakonat i u križevački dekanat, (sada spada administrativno i upravno u općinu Sv. Petar Orehovac, Koprivničko-križevačku županiju.)

U spomenici župe Miholec - Liber memorabilium parochie St. Michali archangeli in Miholec fundata inchoatae 1827. Anno. No I. U svezi djelovanja kapelana Stjepana Pavunića našao sam samo zapisanu ovu rečenicu: "Prilikom dolaska Aleksija Rožića dosadašnjeg kapelana u Vrbovcu za župnika u Miholec dana 1.12.1901. godine. Doček pod vodstvom dosadašnjeg svoga kapelana mog časnog gospodina Stjepana Pavunića te župnika iz Sv. Petra Orehovca vlč. gosp. Antuna Večerića išli smo u crkvu gdje sam uz asistenciju spomenute gospode služio prvu svetu misu u svojoj župi za svoj puk".

Dekretom Nadbiskupskog duhovnog stola Pavunić je premješten iz Miholca u Vrbovec za kapelana, gdje boravi od 2. prosinca 1901. do 5. srpnja 1906., njegovo djelovanje za to vrijeme boravka u Vrbovcu iznijet ću u daljnjem izlaganju. Iz Vrbovca dekretom je premješten u grad Krapinu. Uz kapelansku službu kod krapinskog župnika vlč. Stjepana Vukovinskog vršio je dužnost katehete na realnoj gimnaziji i to dekretom ondašnjeg bana dr. Tomašića.

U knjizi Status animarum, popis duša XIX. - XX. stoljeća, mjesta Krapina i Dolići na strani 41 stupac 9 našao sam slijedeći zapis: Pavunić Stjepan, kapelan, rođ. 13/8.1875. rodom iz Virja, župnik u Vrbovcu. O njegovom četiri i pol godišnjem djelovanju u službi kapelana u Krapini od 5. srpnja 1906. do 2. veljače 1911. pisat će u međunaslovu "Uspješan i koristan crkveni i društveni rad".

Po ovlaštenicima župne zajednice u Vrbovcu koncem 1910. godine izabran je za župnika. Na dužnost župnika u Vrbovcu nastupio je 2. veljače 1911. godine. Uspješno je djelovao punih trinaest godina tj. do početka 1924. godine kada je imenovan za župnika u gradu Koprivnici. Svoje djelovanje u Vrbovcu, za vrijeme kada je bio župnik kao i neke važnije događaje koji su mu se dogodili u tom vremenskom periodu, opisao je u jednoj povećoj bilježnici na čijem omotu - koricama je vlastoručno napisao: "Dnevnik župnika vrbovečkog Stj. Pavunića". Na prvoj stranici dnevnika napisano je - In nomine domini, zatim datum početka zapisivanja - 30. kolovoza 1911. U dnevniku su redovito, skoro po danima, upisani događaji u 1911. i 1912. godine, a djelomično od 1913. do 1920. godine. Ima nekoliko zapisa iz 1921., a samo je dan od 22. listopada 1922. godine.

Njegovo uspješno i dugogodišnje djelovanje u službi u Vrbovcu biti će opširnije opsano u međunaslovima u slijedeća tri poglavlja.

Za mjesto župnika u koprivničkoj župi Sv. Nikola, Stjepanu Pavunić podnio je molbu Gradskom zastupstvu grada Koprivnice, koje ju je na svojoj redovnoj sjednici održanoj 5. studenoga 1923. godine pozitivno riješilo. Prema dekretu i ovlaštenju Nadbiskupskog duhovnog stola instaliran je po kanoniku Miji Megimurcu 6. studenoga 1923. godine na blagdan Svetog Nikole za župnika župe Sv. Nikole u Koprivnici. Početkom 1924. godine nastupio je službeno na dužnost i preuzeo upravljanje koprivničkom župom, kojom je uspješno upravljao dvadeset i jednu godinu tj. do lipnja 1945. godine.

Po službenim organima koprivničke OZN-e (Odeljenje Zaštite Naroda) uhićen je 11. lipnja 1945. godine i nakon par dana saslušavanja sproveden je na OZN-u Bjelovar. Prvi zapisnik o njegovom saslušanju OZN-e za okrug Bjelovar ima datum 19. lipnja 1945. godine. O suđenju na vojnom sudu u Bjelovaru, izricanjem kazne te izdržavanje kazne u kazneničkom logoru u Velikoj Pisanici, kaznionici Staroj Gradiški i od 27. studenog 1946. godine u Lepoglavi opširnije će biti izneseno u jednom od slijedećih međunaslova.

Poslije amnestije i otpusta iz kaznonice Lepoglava 4. siječnja 1951. godine, Stjepan Pavunić se vratio u Koprivnicu gdje ostaje nominalni župnik i dekan sve do smrti 7. ožujka 1959. godine.

Začasnim kanonikom Zbora kaptola čezmanskog imenovan je 1929. godine, dekanom koprivničkog dekanata 1934. godine. Apostolskim protonotarom imenovan je po Svetoj Stolici 25. ožujka 1938., i to

Jedan dio učesnika Euharistijskog kongresa, koji je održan u Koprivnici 5.-7. kolovoza 1927. godine

za vrijeme ondašnjeg Svetog Oca pape Pia XII., instaliran po nadbiskupu dr. Alojziju Stepincu 26. travnja 1938. godine u privatnoj kapeli nadbiskupa u Zagrebu. Papinskim imenovanjem za apostolskog Protonatora imao je pravo nošenja mitre tj. biskupske kape za vrijeme bogoslužja. To je posebno pravo koje ima katolički svećenik koji nije imenovan biskupom.

USPJEŠAN I KORISTAN CRKVENI I DRUŠTVENI RAD

Već za vrijeme svog prvog boravka kao kapelan u Vrbovcu (1901. - 1906.), Pavunić se počeo zalagati za organiziranje radnika u "Hrvatskoj radničkoj zajednici" što je bila organizacija stranke Prava. Uviđao je ondašnje nepovoljne prilike u kojima su radili i živjeli radnici, seljaci i mali obrtnici tog vremena. Radio je na osnivanju seljačkih radnih zadruga na suvremenim i naprednim načelima, koje bi bile vezane uz novoosnovanu Hrvatsku poljoprivrednu banku. Preporučivao je strukovne organizacije radnika uz njihovo prosvjeđivanje i odgoj. Zalagao se za bolji i humaniji odnos prema ženama bez obzira gdje one žive i djeluju. Njegovom premještanju za kapelana u Krapinu možda je bio i uzrok miješanja u društvene odnose i osobito zalaganje za siromašne, izrabljivane i bespravne.

Dolaskom za kapelana u Krapinu 1906. godine, gdje je proboravio četiri i pol godine, njegovo društveno djelovanje nešto je smanjeno. Uz kapelansku službu bio je dosta zauzet djelovanjem kateheta na realnoj gimnaziji, pučkoj i šegrtskoj školi. Prema do sada dostupnim mi povijesnim dokumentima mogu ustvrditi da je 1909. godine Pavunić bio predsjednik Hrvatsko obrtno-radničkog društva "GAJ" u Krapini. Kao predsjednik tog društva bio je veoma zauzet oko proslave stote obljetnice od rođenja dr. Ljudevita Gaja, koja je održana 9. srpnja 1909. godine. Prema još nekim spisima u svezi djelovanja društva "GAJ" možemo zaključiti da je tu bio aktivan kao član, a još više kad je postao njegov predsjednik. Podatke o

Vjernici na povratku s hodočašća na Mariju Bistricu 1933. god., koje je vodio svećenik S. Pavunić

eventualnim ostalim njegovim društvenima aktivnostima za vrijeme boravka u Krapini od početka 1911. nisam do sada uspio pronaći.

Ponovnim povratkom u Vrbovec, kada je 1911. imenovan za župnika, Pavunić je nastavio svoje društveno djelovanje što je vidljivo i iz njegovog osobnog dnevnika koji je započeo pisati 30. kolovoza 1911. godine u Vrbovcu. Na njegovu inicijativu i zalaganje ponovno je aktivno započela djelovati Hrvatska seljačka zadruga, koja je osnovana već 1905. godine. Osnovao je djevojačko društvo katoličkih muževa "Vojska srca Isusova" koje je već u početku djelovanje brojilo oko četrdesetak muškaraca. Na kraju svakog sastanka i sjednice tog društva Pavunić se potpisao; Stjepan Pavunić, župnik i upravitelj "Vojske". Na njegov poticaj ustrojeno je pjevačko društvo "Petar Zrinski", na uspomenu hrvatskog mučenika Petra Zrinskog koji se 6. lipnja 1621. rodio u Vrbovcu. Prvi zborovođa novoosnovanog pjevačkog društva bio je vrbovečki kapelan Ante Kolarić koji je u nastupima s pjevačkim zborom imao lijepih uspjeha. Osim što je bio član mjesnog dobrovoljnog vatrogasnog društva, bio je i član mjesnog školskog odbora. Njegovim nastojanjem sva su nabrojena društva dobila tijekom vremena svoje društvene zastave koje je on sam u svečanim prilikama posvetio. Svrha i djelovanje tih društava, odnosno njihovih članova, osim sudjelovanja na crkvenim manifestacijama, pjevačkim smotrama i koncertima, bila je i kulturno prosvjetna. Priređivane su razne predstave. Članice društva "Marijine kongregacije" priređivale su nekoliko puta igrokaz "Mučenica Kristova oprost mi".

Velikim zalaganjem i zaslugom župnika Pavunića početkom 1914. godine održan je vrlo uspješan tečaj za kućanice u Vrbovcu, a nešto ranije također u Sv. Ivan Žabnu i Crkveni. Tečaj je stručno vodila i predavanja održavala učiteljica više djevojačke škole iz Zagreba gospođa Ema Matijašić. Ondašnji vrbovečki liječnik dr. J. Heiniger držao je predavanja iz higijene i prve pomoći s praktičnim demonstracijama. Sam Pavunić govorio je polaznicima tečaja o štednji, čistoći u kući i okolini kuće, te o uspješnom vođenju sitnog gospodarstva, peradarstvu, povrtlarstvu i voćarstvu.

Župnik Pavunić je u rujnu 1912. boravivši u Beču gledao u Burger theatru kazališne predstave tkz. duhovne igre "Muke Gospodina Našega Isusa Krista" odnosno skraćeno nazvane "Muke Isusove" prikazane

po uzoru na pasionske igre koje su se tradicionalno održavale u njemačkom gradu Oberammergau. Prikazane igre odnosno predstave učinile su na Pavunića duboki dojam te je donio odluku kako bi i on takve igre mogao prirediti u svojoj župi i sa svojim župljanima u Vrbovcu.

U osobnom Pavunićevom, već prije spomenutom dnevniku, nalazimo zapis da on sa skupinom svojih župljana boravio u Beču od 12. do 20. rujna 1912. godine i prebivao međunarodnom Euharistijskom kongresu. Prilikom tog boravka dobro je razgledao Beč, među ostalim carski dvor, Schönbrunn i ostale znamenitosti. Najvjerojatnije je tom prilikom prvi put gledao predstavu "Muke Isusove".

Početak 1913. godine dolazi na župu Vrbovec novi kapelan Mihovil Ivšić, sposoban, marljiv, požrtvovan i poletan mladi svećenik. Kako je imao smisla i dara za glazbu i pjevanje odmah je preuzeo vođenje pjevačkog društva "Zrinski" i postao zborovođa. Prije odlaska u Vrbovec boravio je jedno kraće vrijeme u Njemačkoj, pa je tako u gradu Erlau gledao prikazivanje predstave "Muke Isusove" i njima se oduševio, a za uspomenu kupio je tekst tih predstava. Na prijedlog i nagovor svojeg župnika prihvatio je odmah njegovu ideju o mogućnosti uvježbavanja i održavanja tih predstava u Vrbovcu. Izvođače je izabrao između aktivnih članica i članova pjevačkog društva "Petar Zrinski", djevojačkog društva "Marijina kongregacija" i društva katoličkih muževa "Vojska srca Isusova". Tekst s njemačkog na hrvatski preveo je sam Ivšić, koji je dobro znao govoriti i pisati njemački. Sa uvježbavanjem započelo se već početkom veljače 1913. godine, a bilo je angažirano oko stotinu ljudi. Izvođači su bili uglavnom mještani Vrbovca i okolnih naselja, raznih zanimanja i osnovnog obrazovanja, koji su redovito i ustrajno kroz šest mjeseci uglavnom u večernjim satima dolazili na uvježbavanje u župni dvor. Iz Hrvatskog zemaljskog kazališta iz Zagreba dolazili su im često neki glumci i tehničko osoblje kako bi im svojim profesionalnim i stručnim savjetima pomogli da te predstave budu što bolje uvježbane i uspiju. Za prvih nekoliko predstava posuđeni su i kostimi iz zagrebačkog kazališta dok su kasnije sami izvođači dali sašiti odgovarajuće kostime.

U svezi priprema i organiziranja tih predstava osnovan je za tu namjenu na preporuku Pavunića i posebni odbor. Za njegovog predsjednika izabran je kr. kotarski predstojnik gospodin pl. Mravović, a za dopredsjednika organizator i inicijator svega župnik Pavunić. Odbor se prija izvođenja prvih predstava sastajao nekoliko puta rješavajući tekuće probleme u svezi priprema, vremena i mjesta održavanja predstava, uređenjem samog mjesta i prihvata posjetitelja.

Prvo svečano prikazivanje predstava "Muke Isusove" održano je 3. kolovoza 1913. godine u Vrbovcu, s početkom u tri sata poslije podne, a završilo je oko osam sati uvečer. Predstave su se dalje održavale svake slijedeće nedjelje i blagdana u novouređenoj dvorani bivše zgrade zemaljske zajednice, koja se sada nazivala seljačko kazalište, a mogla je primiti oko tisuću ljudi. Predstave je u početku najviše posjećivao građanski iseljački svijet iz Vrbovac i okolice. Kasnije, kada su se te predstave popularizirale preko novina i postale poznate, posjećivali su ih i ljudi iz: Zagreba, Bjelovara, Križevaca, Koprivnice, Đurđevca, Krapine i drugih mjesta i krajeva, a napose iz Prigorja, Podravine i dijelova Hrvatskog zagorja i Međimurja. Česti posjetitelji bili su crkveni dostojanstvenici iz pojedinih dijelova Hrvatske, Dalmacije, Istre i Slavonije, Bosne i Hercegovine, s kojima su dolazili i njihovi župljani. Prema vođenim evidencijama za vrijeme održavanja tih predstava od početka kolovoza pa do 5. listopada 1913., kada je održana i zadnja predstava u toj sezoni, sveukupno je Vrbovec posjetilo oko deset tisuća ljudi. Posjetiteljima su se za ugodan smještaj i boravak u Vrbovcu pobrinuli gostoljubivi i susretljivi domaćini.

Prikazivanje tih predstava, njihovome uspjehu i popularnosti doprinijeli su pozitivni izvještaji i povoljne kritike koje su objavljene u skoro svim ondašnjim novinama: Jutarnjem listu, Novostima, Narodnim novinama, Katoličkom listu, Listu Đakovačke nadbiskupije, Hrvatskom pravu, Nezavisnosti, Obzoru, Prosveti, Hrvatskom braniku. O tim događajima pisale su i neke dalmatinske novine. Kako navodi župnik Pavunić u svojem dnevniku o tim predstavama pisale su i novine u Njemačkoj, Austriji i Rusiji. Po priznanju samog župnika Pavunića najzaslužniji za uvježbavanje i održavanje predstava Muke Isusove bio je kapelan Ivšić uz

organizaciju i neumornu potporu samog župnika Pavunića. U ratnoj 1914. godini održano je samo tijekom lipnja nekoliko manjih predstava dok glavne koje su bile predviđene za srpanj i kolovoz zbog ratnih neprilika nisu održane. Početkom ratne 1914. godine kapelan Ivšić premješten je u Zgreb, a nešto kasnije pozvan u vojsku i kao vojni dušobrižnik poslan na bojno polje u Rusiju.

Kao aktivni društveni djelatnik župnik Pavunić bio je izabran za člana općinskog zastupstva u Vrbovcu, u kojem se aktivno i ustrajno zauzimao za rješavanje socijalnih, društvenih, zdravstvenih i ostalih problema kojih je na tom području bilo dosta. Naročito se zauzimao za prava radnika, seljaka i malih obrtnika. Za sirotinju je tražio minimalna prava i socijalnu pomoć.

Uz općinskog načelnika, liječnika i još neke članove, župnik Pavunić bio je i član mjesnog školskog odbora osnovne škole u Vrbovcu u školskoj godini 1913. - 1914.

Početkom i tijekom Prvog svjetskog rata sve su društvene aktivnosti prestale djelovati, a što je vidljivo i iz osobnog dnevnika župnika Pavunića. U vrijeme ratnih godina, od 1914. do 1918. o društvenim i sličnim aktivnostima nema skoro ništa ili je samo malo zapisano.

Svakako moram spomenuti i jedan od zadnjih javnih istupa vrbovečkog župnika Pavunića kao javnog

STJEPAN PAVUNIĆ.

PUČKI IGROKAZ.

MARGARETA BUKOVAČKI

PRIKAZIVAN U VRBOVCU

NA USPOMENU MUČENIKA

BANA GROFA PETRA ZRINSKOGA

I KNEZA KRSTE FRANKOPANA

5. VI. 1921.

CIJENA 10 KRUNA.

TISAK I NAKLADA
MILANA NEUGEBAUERA U KRIŽEVcima.

Faksimil naslovne stranice
pučkog igrokaza "Margareta
Bukovački" Stjepana Pavunića.

Glumci - amateri učesnici u prikazivanju Pasijskih igra izvedenih 1925. godine u Koprivnici

društvenog djelatnika, a to je bilo 6. lipnja 1921. godine kada je bio nazočan proslavi tristote obljetnice rođenja Petra Zrinskog rođenog u Vrbovcu. Tom prilikom i toga dana na kuli Zrinskih svečano je otkrivena spomen ploča.

Osim crkvenim i tekućim administrativnim poslovima u župnom uredu, uređenjem i obnavljanjem crkve i župne kuće, uređenjem groblja i zidanjem mrtvačnice, kao župnik bio je prisiljen baviti se obradom zemlje i gospodarstvom kako bi donekle pokrio troškove za održavanje crkve, župne kuće te podmirio ostale potrebe. U tim izvancrkvenim poslovima mnogo mu je pomagao brat Martin koji je bio kod njega.

Njegov trinaestogodišnji boravak u Vrbovcu nešto sam opširnije opisao jer držim da je to u društvenom djelovanju najuspješniji i najplodonosniji period njegovog života.

Dolaskom za župnika u Koprivnicu, početkom 1924. godine, Pavunić je odmah započeo aktivno društveno djelovati. Postaje članom Hrvatskog pjevačkog društva - HPD "Podravec" te je na izvanrednoj godišnjoj skupštini koja je održana 13. srpnja 1924. izabran za novog predsjednika. Skoro devetnaest godina uspješno je vršio tu dužnost sve do jeseni 1943. kada je društvo zbog ratnih neprilika moralo prestati djelovati. Pod njegovom upravom i vodstvom društvo je imalo veoma uspješne nastupe na smotrama pjevačkih društava, koncertima i prigodnim crkvenim i društvenim manifestacijama.

Kao kapelan i župnik oduvijek je vodio brigu o siromasima i napuštenima, pa tako i u poslijeratnim godinama i godinama ekonomske krize. U Koprivnici je u župnoj kući organizirao kuhinju koja je dijelila dva obroka hrane i živežne namirnice najpotrebnijem dijelu pučanstva. Prije velikih kršćanskih blagdana: Božića, Uskrsa te na dan Sv. Nikole i za Majčin dan organizirao je priredbe s igrokazima poslije kojih je najsiromašnijoj djeci i siromasima dijelio obuću, odjeću i hranu. Novac i materijalna dobra sam je isprobio od dobrostojećih građana, trgovaca, posjednika i bogatih seljaka. Možemo s pravom tvrditi kako je to njegovo humano - socijalno djelovanje bilo preteča karitasa.

O Pavunićevom djelovanju u Vrbovcu, a u svezi održavanja predstav tzv. pasijskih igara "Muke Isusove" već sam ranije opširnije pisao pa ću o njima i njihovom održavanju u Koprivnici navesti samo ono

Članice djevojačkog katoličkog društva u Koprivnici iz 1933. god. sa osnivačem velečasnim S. Pavunićem

što smatram da je najvažnije i najbitnije.

Kad je početkom 1924. godine Pavunić primio dužnost voditelja koprivničke župe, odmah je zainteresirao, ponajprije vjernike, za eventualno prikazivanje duhovnih igara odnosno predstava "Muke Isusove". Za taj prijedlog odmah su pokazali veliko zanimanje članovi duhovne organizacije Vojske Presvetog Srca Isusova, (koja je u to vrijeme brojila 120 članova), i članice prosvjetnog udruženja hrvatskih katoličkih žena. Uskoro su izabrani i budući izvođači, a to su uglavnom bili ratari - poljoprivrednici, službenici, radnici, obrtnici, odnosno njihovi naučnici i pomoćnici. Ženske uloge uglavnom su dobile supruge i kćerke koprivničkih građana navedenih zanimanja. Početkom veljače 1925. godine podijeljene su odgovarajuće uloge izabranima, a nešto kasnije započele su i redovite probe i vježbe koje su trajale punih pet mjeseci. Tim pripremama bilo je obuhvaćeno oko stotinu ljudi. Odabrano je i mjesto prikazivanja, prostor u dijelu gradskog šetališta odnosno parka sjeverno od župne kuće gdje je za tu namjenu podignuta pozornica i postavljene klupe. Tehničku pomoć i savjete amaterima - glumcima pružali su povremeno profesionalni glumci Hrvatskog narodnog kazališta iz Zagreba.

Prva predstava izvedena je u Koprivnici 5. srpnja 1925. godine na dan slavenskih apostola sv. Ćirila i Metoda, u svezi jubilarne proslave tisućite - obljetnice hrvatskog kraljevstva. U tijeku te godine izvedeno je ukupno šesnaest predstava, koje je, prema pisanju u ilustriranoj reviji "Svet", posjetilo oko dvanaest tisuća gledatelja skoro iz svih krajeva Hrvatske. prikazivanje je nastavljeno i u 1926. godini prvom predstavom izvedenom 20. lipnja. Predstave su održavane svake nedjelje i blagdana s početkom u tri sata poslije podne. Zadnja predstava, od osamnaest izvedenih u toj godini, održana je 26. rujna 1926.

Za vrijeme održavanja prvog Euharistijskog kongresa u Koprivnici 5., 6. i 7. kolovoza 1927. godine održane su i predstave "Muke Isusove" koje su tih dana izvođene svaki dan s početkom u osam sati navečer na prostoru dijela gradskog parka.

Inicijator, glavni organizator i najzaslužniji za održavanje Euharistijskog kongresa u Koprivnici 1927. godine bio je nesumnjivo koprivnički župnik Stjepan Pavunić. Održavanje tog kongresa odobreno je službeno na biskupskoj konferenciji održanoj 16. listopada 1926. godine u Zagrebu. Za tu namjenu u

Koprivnici je osnovan i posebni odbor sastavljen od četrdeset i četiri člana u kojem su bile gospođe, gospođice i gospoda, najugledniji građani svih zanimanja i različite životne dobi. Prvi sastanak tog odbora održan je 4. srpnja 1927. u prostorijama župne kuće. Tom prilikom izabran je za predsjednika g. Stjepan Pavunić te dva dopredsjednika, tri tajnika i jedan blagajnik. Također je izabran radni i stambeni odbor, donesen je zaključak o sastavljanju i objavi proglašenja građanstvu te rasporedu svečanosti. Posebni proglas za građanstvo u svezi održavanja kongresa, izdao je vladin povjerenik - gradonačelnik dr. Mirko Lendvaj. Proglas je u cijelosti objavljen i tiskan u ondašnjim koprivničkim novinama od 6. kolovoza 1927. godine kao i raspored održavanja kongresa po danima. Dva dana prije održavanja samog kongresa održane su predkongresne pripreme vjernika u župnoj crkvi i prikazivanje predstava "Muke Isusove". Glavni i službeni dio kongresa održan je 6. kolovoza u subotu. U nedjelju 7. kolovoza, održan je završni dio sa svečanom teoforičkom - bogonosnom procesijom koja se kretala skoro svim gradskim ulicama, a vodio ju je nadbiskup dr. Antun Bauer.

Za vrijeme trajanja kongresa održavali su govore i predavanja zagrebački nadbiskup dr. Antun Bauer, biskup dr. Premuž, preuzvišeni biskup križevački g. Dionizije Njarady i sveučilišni profesor dr. Stjepan Bakšić, a od koprivničanaca školski nadzornik u miru g. Lovro Dolenc, profesor g. Bogda Babić, g. Danko Zgorelec i gospođica Filipina Wimer koja je govorila o temi: "Katolička žena i obnova kršćanskog života".

Nakon deset godina koprivnički župnik Stjepan Pavunić inicijator je održavanja drugog Euharistijskog kongresa u Koprivnici. Svojim upornim zalaganjem i organizatorskim sposobnostima uspio je da se 6., 7.

Nadbiskup dr. Alojzije Stepinac i župnik Stjepan Pavunić prilikom održavanja Euharistijskog Kongresa 1937. godine u Koprivnici

i 8. kolovoza 1937. godine održi u Koprivnici ponovno kongres. Pripreme su obavljene kao i za prošli kongres. Osnovani su odbori za program, smještaj i doček gostiju, uređenje ulica i parkova grada.

Prvi dan kongresa, 6. kolovoza, u župnoj crkvi služio je svetu misu biskup barun dr. Franjo Salis - Seewis. Nazočno je bilo veliko mnoštvo naroda, te je jedan veliki dio ljudi morao biti izvan crkve. Drugi dan, 7. kolovoza, ujutro je održana sveta misa u Močilama u crkvi Majke Božje Močilске. Misi je bilo nazočno

mного ljudi iz Močila, okolnih naselja i Koprivnice. U poslijepodnevnim satima vlakom je došao u Koprivnicu preuzvišeni nadbiskup koadutor dr. Alojzije Stepinac, kojeg je na željezničkoj postaji dočekao jedan od tajnika kongresnog odbora učitelj Kazimir Sabol. Nadbiskupa su u središte grada dopratile članice društva "Hrvatsko srce" obučene u prekrasne narodne nošnje. Kod slavluka podignutog u čast njegovog dolaska u središtu grada pozdravio ga je u ime građana Koprivnice i organizacijskog odbora g. dr. Ivo Vedriš, liječnik kirurg koprivničke bolnice. Zatim je mnoštvo građana s nadbiskupom u procesiji krenulo u župnu crkvu gdje je nadbiskup služio koncelebriranu svetu misu.

Te noći točno u ponoć u svim su koprivničkim crkvama služene svete mise. Zadnji dan kongresa, 8. kolovoza, na gradskom šetalištu služena je svečana pontifikalna sveta misa. Propovjedao je sveučilišni profesor iz Zagreba prečasni dr. Stjepan Bakšić. Na prigodnom skupu govorili su predstavnici katoličkih udruga: prof. Petar Grgec, prof. Petričević, a u ime građana g. Danko Zgorelec. Poslani su pozdravni brzojavi Svetom Ocu Papi, Apostolskom nunciju H. Pellegrinetti u Beograd, hrvatskom metropolitu dr. Antunu Baueru i dr. Vlatku Mačeku. Kongres je završio svečanom teoforičkom procesijom ulicama grada. Prigodom ovog Euharistijskog kongresa održane su zadnje pasionske igre u Koprivnici kojima je bio nazočan nadbiskup dr. Alojzije Stepinac. Poslije uspješno izvedene predstave nadbiskup je s pozornice posebno pozdravio izvođače, zahvalio im je na uspješnom izvođenju i čestitao, za uspomenu se fotografirao sa svim izvođačima.

Ondašnji je novinarski izvjestitelj u Podravskim novinama u naslovu "Najveća vjerska manifestacija u Podravini" dosita škrto izvjestio o tom kongresu kojemu je bilo nazočno mnoštvo ljudi iz Koprivnice, Podravine i okolnih pokrajina.

Na poticaj agilnog koprivničkog župnika Pavunića najvjerojatnije 1933. godine osnovano je društvo križara koje je već na početku djelovanja brojilo preko tridesetak članova različite životne dobi i zanimanja. Članovi su uz ostale aktivnosti sudjelovali u svim društvenim, a napose crkvenim manifestacijama. Imali su svoj društveni stijeg, sastanke su održavali u župnom uredu ili hrvatskom katoličkom domu pokraj franjevačke crkve. Aktivnost križarskog društva prestala je potkraj 1943. godine. Poslije II. svjetskog rata djelovanje društva, kao i svih katoličkih udruga, nova jugokomunistička vlast je zabranila.

Popularne pučke misije Pavunić je organizirao već prvu godinu po dolasku u Koprivnicu. Održane su u župnoj crkvi od 14. do 21. prosinca 1924. godine. Druge su održane od 18. do 15. studenoga 1931. godine. Misije se sastoje u tome da se u određeno doba dana narod skuplja u crkvi na propovjedima u kojima se razlažu glavne istine katoličke vjere. Ispovjeda se, pričešćuje, mole litanije te na kraju misija formira se procesija. Tako je to bilo i u župnoj crkvi sv. Nikole tih dana. Misijama je bilo nazočno mnoštvo vjernika kako iz samog grada tako i iz bliže okolice. Župna crkva je u te dane od jutra do večeri bila puna posjetitelja - vjernika.

Pavunić je imao smisla i volje za okupljanje mladeži te ih je organizirao u vjerska društva. Tako je, osim već spomenutog Križarskog, djevojke okupio i 1932. godine osnovao djevojačko društvo pod nazivom "Društvo naše drage Gospe od Presvetog Srca Isusova". Uskoro po osnutku okupilo se preko pedeset mladih djevojaka raznih zanimanja. Društvo je imalo svoj stijeg s likom Majke Božje koji su same članice izvezle. Članice su društva u velikom broju sudjelovale ponajprije u crkvenim manifestacijama, procesijama, pohodima na Mariju Bistricu i ostala hodočasnička mjesta diljem domovine Hrvatske.

Članom Družba "Braća hrvatskog zmaja" Pavunić je postao još za vrijeme boravka u Vrbovcu, te se tako i prozvao Zmaj Vrbovečki. Ostao je članom sve do lipnja 1945. godine kada je uhićen, lišen slobode, suđen i odveden na robiju.

Župnik Pavunić je kao predsjednik HPD "Podravec" i član Družbe "Braća hrvatskog zmaja" predlagач i inicijator podizanja spomen ploče kapucinu, misionaru i biskupu Jurju Angeliku Bedeniku rođenom Koprivničancu, a povodom 60. obljetnice smrti i 60. obljetnice odnutka HPD "Podravec". Ploča je postavljena na južnom zidu župne crkve i svečano otkrivena 29. lipnja 1935. godine. Ploču je darovala

Družba "Braća hrvatskog zmaja" iz Zagreba, a izaslanik Družbe prilikom otkrivanja bio je zagrebački kanonik Mirko Kapić, Zmaj od Bijelog Virja. Postavljena ploča predana je na čuvanje koprivničkom župniku Pavuniću Zmaju Vrbovečkom.

U svojem dugogodišnjem svećeničkom djelovanju, a napose u Vrbovcu i Koprivnici, kao osobiti štovatelj Majke Božje, sudjelovao je na dvanaest hodočašća u francusko svetište Lourds. Svaki put je poveo i nekoliko vjernika iz Koprivnice.

Organizirano je vodio skoro svake godine mnogo vjernika u Hrvatsko nacionalno Marijansko svetište Majci Božjoj Bistričkoj. Za vrijeme župnikovanja u Vrbovcu često je vjernike predvodio pješice do Marije Bistrice i nazad. Kasnije su hodočašća organizirana vlakom do Zlatar Bistrice, a dalje se pješačilo ili vozilo autobusom do same Marije Bistrice.

Prilikom velikog nacionalnog hodočašća na Mariju Bisticu 10. srpnja 1941. godine, po osobnoj želji nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca, koprivnički župnik Pavunić vodio je glavnu procesiju od crkve na Kalvariju i tamo održao značajnu propovijed koju je slušalo oko deset tisuća vjernika - hodočasnika.

Osim organiziranja i sudjelovanja na vjerskim i crkvenim manifestacijama Pavunić je često rado bio i na raznim nacionalnim i društvenim priredbama. Sudjelovao je kao predsjednik na pjevačkim nastupima HPD "Podravec", na akcijama dobrovoljnog vatrogasnog društva, posveti spomenika u spomen tisućite obljetnice Hrvatskog kraljevstva u Kunovcu (1928.), Spomen lipanjskim žrtvama u organizaciji Hrvatskog Sokola na koprivničkom groblju (1928.), dočeku i zboru prilikom boravka Stjepana Radića u Koprivnici (1935.) itd. Bio je nazočan na dočecima i zborovima mnogih državnih poglavara koji su posjećivali Koprivnicu prije i za vrijeme II. svjetskog rata što mu je naročito zamjereno i za zlo uzeto poslije dolaska na vlast jugokomunisti 1945. godine.

SURADNIK U NOVINAMA, PISAC I PUBLICIST

Već kao gimnazijalac u Zagrebu započeo se baviti pisanjem. Suradivao je u Harambašićevom "Preporodu". Nešto kasnije sudjelovao je svojim pisanim priložima u glasilima "Podravec" i "Preporod" koji su izlazili u Virju. Članak "Sa piramide kalničke", koji je najvjerojatnije napisao kad je bio kapelan u Miholcu, objavljen je u glavnom glasilu stranke prava za sve Hrvatske zemlje "Hrvatskoj" br. 7 u 1902. godini. Te iste godine u "Hrvatskoj" br. 110 objavljen mu je članak po naslovu "Pravi entuzijizam", u kojem piše o Franu Suši i biskupu Đuri Draškoviću. U posebnom otisku dnevnika "Obzor" iz 1903. na str. 10-11 objavljen je članak Pavunića pod naslovom "Narodna skupština u Vrbovcu". Od 1903. do 1905. javljao se raznim temama u Glasu naroda s naslovima: "Podjela rada", "Hrvatska radnička zadruga", "Zar je to jednakost?", "Jednakost bratstvo", "Podmladak obrtnički" i drugima. U "Hrvatskom zagorcu" tiskan mu je članak "Dokinimo granice" i noš neki. U zagrebačkom časopisu Prosveta, od 1911., br. 13, str. 423-424., objavio je "Uspomene iz Prošlosti" gdje piše o vrbovečkim plemićima Zrinskim i Frankopanima i obitelji Patačić, vlasnicima Vrbovca i Rakovca. Suradivao je u tjedniku bjelovarsko - koprivničkom objavivši 1914. nekoliko članaka o Hrvatskom Saboru, te o Kućanskom tečaju u Vrbovcu. Zagrebački katolički list 1921. godine tiska njegov članak "Da lije je bolje da svećenstvu ostane ekonomija?", a 1924. godine članak "Kućanske škole za seljačke djevojke".

Knjižicu - brošuru na šesnaest stranica s naslovom "Dođi Duše Sveti!" sa naputkom za potvrđenike napisao je Pavunić 1912. godine kad je bio župnik u Vrbovcu. Brošuru je tiskalo uredništvo "Glasnika sv. Franje" - Zagreb. Tisak Antun Scholz".

Za svog župnikovanja u Vrbovcu Pavunić je napisao pučki igrokaz u tri čina i dao mu naslov "Margareta Bukovački". Igrokaz je prikazan u Vrbovcu na spomen mučenika bana grofa Petra Zrinskog i kneza Krste Frankopana 5. lipnja 1921. godine. Knjižica ima trideset stranica teksta, tiskana je u Križevcima. U navedenom igrokazu sudjeluje dvanaest osoba, a obrađuju se povijesni događaji i zbivanja iz života Petra

Zrinskog i šurjaka mu Krste Frankopana, koji su svoj život, blago i sreću žrtvovali za slobodu. Predgovor je napisao sam pisac, a započinje ga ovom rečenicom: "Hrvatski moj narode!" završava usklikom "Jugu sloboda, a mučenicima slava!"

Vrbovec, 5.VI.1921.

Knjižicu od dvadeset stranica sa slikama "Majka Božja Močilska", napisao je Stjepan Pavunić 1925. godine. Tiskana je u tiskari Vinka Vošickog u Koprivnici. Opisao je poznato svetište Majke Božje Močilske koje se nalazi u naselju zvanom Močile, a udaljeno je nekoliko kilometara zapadno od Koprivnice. Tu je 1635. godine podignuta zavjetna kapela sa čudotvornom slikom Presvete Djevice. U to prošteništa i zavjetovališta nekada je dolazilo kršćanski svijet ne samo iz Koprivnice i njezine okolice, već iz skoro cijele Podravine, Međimurja pa susjedne Ugarske - Mađarske. Uz tekst objavljena je i pjesma "Močilskoj Majci Božjoj" koju je napisao ondašnji koprivnički učitelj Mate Sudeta, inače brat poznatog hrvatskog pjesnika Đure Sudete. Ispod naslova pjesme piše "Spjevao M.S.". Pjesmu je uglazbio K. (arlo) Adamić, skladatelj i ondašnji kapelnik gradske glazbe u Koprivnici. Pjesma završava ovom kiticom:

"Budi Majko od Močila
Štit nam, sreća, naša nada
Sjaj nam poput vječnog sunca
Nad obzorjem našeg grada
Nek Te naše pjesme slave:
Ave Majko, ave, ave!"

Na omotu knjižice tiskano je "Stjepan Pavunić", župnik u Koprivnici - Pasijske igre". O pasionskim igrama u Vrbovcu i Koprivnici. Grafički nakladni zavod (V. (inko) Vošicki, Koprivnica, 1925. ili 1927. Najvjerojatnije je da je knjižica tiskana 1927. jer su u njoj među ostalima objavljena i imena prikazivača "Muke Isusove" koja je prikazana za vrijeme Euharistijskog kongresa 1927. godine u Koprivnici. U knjižici na trideset i dvije stranice je i devet fotografija veličin 15 x 9 cm., koje prikazuju pojedine scene iz igara. Uvodu je pisac dao naslov: "Bez mene ne mežete činiti ništa". U knjižici je i tiskan zapisnik odbora održan 4. srpnja 1927., za kongres (proglas odbora za kongres), proglas građanstvu slob. i kr. grada Koprivnice, s potpisom povjerenika odnosno gradonačelnika dr. Mirka Lendvaja, zatim potpuni raspored odvijanja kongresa po danima i na kraju imena i prezimena prikazivača s označenom ulogom u igrama.

Najopširnija knjiga koju je Pavunić napisao ima naslov "Hrvatski hodočasnici pred Lurdskom špiljom 1928." - opisao Stjepan Pavunić, župnik u Koprivnici. Tiskara Narodne Prosvjete u Zagrebu (1929.). Knjiga ima pedeset i devet stranica i otisnutih osamnaest slika. Sam naslov nam označuje i sadržaj same knjige s pojedinim međunaslovima kao npr. : Odlazak iz Zagreba; Zürich; Paris; Od Pariza do Lurda; Špilja; Procesije; Uspomena ukazivanja; Lurdska ukazivanja; Čudnovata ozdravljenja; itd. Knjiga završava popisom Hrvatskih hodočasnika u Lurd 1928. godine i to redom od broja 1 do broja 106 među kojima su navedeni: Stjepan Pavunić župnik iz Koprivnice, Terezija Matiša posjednica iz Koprivnice, te iz podravine: Adolf Bagi župnik iz Ferdinandovca i Stjepan Vizvari zubotehničar iz Novigrada Podravskog.

U svezi izdavačke djelatnosti moramo još napomenuti kako je Pavunić 1932. godine izdao nekoliko brojeva lista "Vjesnik župe sv. Nikole", koji je tiskao Vinko Vošicki, ali do sada nisam uspio pronaći niti jedan primjerak tog lista.

577.

Hrvatski hodočasnici pred Lurdskom špiljom 1928.

Opisao Stjepan Pavunić
župnik u Koprivnici.

Tiskara Narodne Prosvjete u Zagrebu.

Faksimil naslovne stranice
opisa "Hrvatski hodočasnici
pred Lurdskom špiljom
1928. godine" Stjepana
Pavunića, župnika u
Koprivnici

POLITIČKO DJELOVANJE

Već kao student Bogoslovije prihvatio je ideje dr. Ante Starčevića, priklonio se stranki prava, a kasnije pristupio čistoj stranci prava, koja teži slobodi i ujedinjenju svih hrvatskih zemalja. Već kao kapelan, ali više i aktivnije kada je postao župnikom u Vrbovcu, aktivno je djelovao na propagiranju stranke prava. U dnevnim novinama "Hrvatsko pravo" glavnom glasilu Hrvatske stranke prava, dana 31. rujna 1911. tiskana je obavijest o organiziranju stranke prava u Vrbovcu. U župnom dvoru vrbovečkog župnika Stjepana Pavunića, 3. IX. 1911. održan je sastanak odbornika kluba stranke prava, koji je vrlo lijepo uspio.

U Pavunićevom osobnom dnevniku nalazimo zapis od 7.XI.1911.: "Bio u Zagrebu, poslije podne na konferenciji ujedinjene stranke prava, gdje su izabrani odnosno predlagali kandidate za predstojeće saborske izbore". Zapis završava rečenicom: "Svijest pravaša, starčevićanska sve se više budi i širi. Tako valja!". Neumorno i ustrajno organizirao je sastanke i razgovore u svezi općinskih izbora u Vrbovcu, na kojima predlaže da se kandidiraju za općinske zastupnike pravaši. Tvrdi i dokazuje da se narod ovog kraja čuti pravaški, starčevićanski, pa bi valjalo da imade i općinske zastupnike pravaše. Njegovo uporno i

ustrajno agitiranje za stranku prava veoma je uspjelo, te su 13. studenog 1911. na općinskim izborima izabrani svi kandidati pravaški zastupnici. Ova velika i uspješna pobjeda pravaša opisana je u članku koji je tiskan u "Hrvatskim Novostima" od 19. studenog 1911. godine. Na izborima u Sv. Ivan Žabnu, (u čiji kotar spada i općina Vrbovec), koji su održani polovinom studenog također je pobijedila stranka prava. Pavunić tu pobjedu u svom dnevniku ovako opisuje: "Ideja stranke prava sve se više širi. Tako valja!"

Pavunić je ostao ustrajan i dosljedan svojoj starčevićanskoj, pravaškoj ideji i programu. Tako je 16. prosinca 1913. u kotaru Sv. Ivan Žabno, na izborima izabran za hrvatskog narodnog zastupnika u hrvatski Sabor kao nositelj pravaške liste. Naime, od prvobitne kandidature za to mjesto odrekao se sveučilišni profesor dr. Fran Milobar i predložio umjesto sebe za kandidata dugogodišnjeg člana stranke prava vrbovečkog župnika Stjepana Pavunića. Kao član Sabora prvi put je Pavunić govorio 27. prosinca 1913. i tom prilikom izazvao mađarone izjavom to želi da nije ovdje zastupan grad Rijeka.

U svojim uspomjenama iz hrvatskog Sabora koje su tiskane i objavljene u kalendaru i ljetopisu "Danica", koju tradicionalno izdaje hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima u Zagrebu, za prestupnu 1940. godinu. Pavunić u toj Danici među ostalim iznosi, da je pravaški zastupnički klub u hrvatskom Saboru od 1913. do 1918. godine brojio ukupno dvanaest narodnih zastupnika. Navodi da su među članovima bili stari starčevićanci npr.: Mile Starčević, dr. Aleksandar Horvat, župnici Fran Novak i Stipe pl. Vučetić, dr. Vladimir Prebeg kasniji predsjednik stranke prava. Spominje i Stjepana Radića koji je bio predsjednik Hrvatske seljačke stranke, i zastupao stranku, ali se u ondašnjem saboru najviše držao sa pravašima, ističe da je bio oštar ali i najveći govornik među saborskim zastupnicima. Članom je ostao sve do 1918. godine kada je stvaranjem nove države kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, sabor raspušten i prestao djelovati.

Premještaj Pavunića za župnika iz Vrbovca u Koprivnicu bio je obrazložen time što on treba neutralizirati i spriječiti naglo širenje reformističke - starokatoličke crkve koju u Koprivnici uspješno provodi Stjepan Zagorec. Je li samo to bio pravi i jedini razlog? Izgleda da je njegovo angažiranje i uspješno djelovanje u politici odnosno u stranci prava isto doprinjelo njegovom premještanju. Dolaskom i početkom djelovanja u Koprivnici Pavunić već u početku odbija primiti ponuđeno mu vodstvo u stranci prava koprivničkog ogranka. Skoro se sasvim isključuje iz političkog djelovanja i pasivizira. Posvetio se rješavanju vjerskih i crkvenih problema kojih je dosta imao.

U optužnici koju je podigao Vojni Sud Vojne oblasti zagrebačke protiv njega pod točkom jedna napisao je, uz ostalo prema nekim pretpostavkama i tvrdnjama, da se Pavunić 1932. godine povezuje s hrvatskim političkim emigrantima koji su bili stacionirani u Mađarskoj u ustačkom logoru "Janka - pusta". Zbog čega je bio uz ostale navode optužbe i suđen je 11. srpnja 1945. godine na smrt strjeljanjem. Međutim, je li tome bilo tako ostaje da odgovore eventualna buduća povijesna istraživanja koje će to dokazati ili opovrgnuti. Do danas još nisu pronađeni vjerodostojni dokumenti koji bi to potvrdili.

Proglašenjem i uspostavljanjem Nezavisne države Hrvatske, kao starčevićanac Pavunić je otvorio u Koprivnici veliku Narodnu skupštinu kraćim pozdravnim govorom. Kako je dr. Ante Pavelić zakonskom odredbom od 24. siječnja 1942. godine odlučio ponovno uspostaviti Hrvatski državni sabor, u drugom je članku te odredbe zapisano: "U Hrvatski državni sabor do novog sastava ulaze svi živi hrvatski narodni zastupnici posljednjeg Hrvatskog sabora iz 1918. godine". na popisu članova Hrvatskog Sabora, našao se, između ostalih članova Sabora koji su izabrani na izborima 1913. godine i bili do raspusta sabora 1918. godine, i Stjepan Pavunić, župnik iz Koprivnice. Poglavljenik dr. Ante Pavelić sazvaio je Hrvatski državni sabor za 23. veljače 1942. godine u deset sati prije podne u glavni državni grad Zagreb u sabornicu. Osim što se odazvao pozivu i bio nazočan sjednici Sabora župnik Pavunić se poslije nije javno isticao u političkom djelovanju za vrijeme II. svjetskog rata.

UHIĆENIK, OSUĐENIK I LEPOGLAVSKI ZATOČENIK

Kako sam već napomenuo u neđunaslovu "Svećeničko djelovanje" Stjepan Pavunić je 11. lipnja 1945. godine u Koprivnici po službenim organima koprivničke OZN-e uhićen i pritvoren. Najvjerojatnije nekoliko dana saslusavan i maltretiran, a zatim sproveden na OZN-u za Okrug Bjelovar u Bjelovar. Prema optužnici Vojnog suda vojne oblasti zagrebačke osuđen je u Bejlovaru 11. srpnja 1945. na smrt strjeljanjem. Rješenjem Vojnog suda II. Jugoslavenske Armije, koji je na svojem zasjedanju održanom 15. juna - srpnja 1945. preispitajući presudu Vojnog suda Oblasti zagrebačke presudio "U ime naroda Jugoslavije" presudu kojom je Pavunić Stjepan osuđen na kaznu smrti strjeljanjem, ne odobrava, nego kažnjava Pavunić Stjepana lišavanjem slobode s prinudnim radom u trajanju od dvadeset godina i pet godina gubitka građanske časti.

Poslije ove pravomoćne presude Pavunić je upućen u kažnjenički logor u Veliku Pisanicu, mjesto koje je udaljeno oko dvadeset i pet kilometara sjeveroistočno od Bjelovara. U ono vrijeme to je bio veliki kažnjenički logor u kojem je boravilo preko pet tisuća kažnjenika uglavnom iz Podravine i zapadnog dijela Slavonije. Zatočenicima su tjerani u poljske i šumske radove. Morali su svaki dan pješačiti po nekoliko kilometara po ljetnoj vrućini ili kiši. Među zatočenicima bilo je mnogo osuđenih svećenika, redovnika i časnih sestara, te dosta neosuđivanih pripadnika njemačke nacionalne manjine. Prema izjavama nekih koji su ranije pušteni iz logora Velika Pisanica saznajemo da su upravo svećenike i redovnike držali u nastambama za svinje - kocima. Zbog toga ih je veliki broj umro od iscrpljenosti, pomankanja vode i uglavnom crijevnih zaraznih bolesti.

Iz logora u Velikoj Pisanici Pavunić je 15. IX. 1945. uputio vlastoručno napisani dopis Vojnom sudu bjelovarske Vojne oblasti da primjeni na njegovu kaznu Ukaz o pomilovanju i općoj amnestiji od 3. VIII. 1945. Drugi opširniji dopis s datumom od 27. rujna 1945. uputio je na viši Vojni sud II. Jugoslavenske Armije u Zagreb protiv odluke tog Vojnog suda o visini izrečene kazne i da se Ukaz o amnestiji primjeni i na njega. Jedan i drugi Sud donijeli su odluku da nema mjesta primjeni Ukaza o općoj amnestiji i pomilovanju na krivični predmet Pavunić Stjepana. Oba rješenja uručena su mu u štabu I. kaznjeničkog bataljona u Velikoj Pisanici polovinom listopada 1945. godine.

Braća Stjepana Pavunića, Đuro i Martin te rođak Ivan Lukić uputili su iz Virja 25. rujna 1945., Predsjedništvu Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Jugoslavije u Beograd molbu za pomilovanje i amnestiju svoje rođaka župnika Stjepana Pavunića, ali je molba odbijena.

Pavunić je najvjerojatnije do početka ožujka 1946. godine boravio u logoru u Velikoj Pisanici onda je prebačen u kaznionicu ili kako se to službeno prema pečatu zvala "Zavod za prisilni rad - Stara Gradiška". Da je tamo boravio dokazuje i svjedoči nam jedan dokument o prijemu prijepisa presude koji je zaprimljen službeno u Upravi 11. III. 1946. - Zavoda za prisilni rad Stara Gradiška.

Prema podacima u službenom listu Kazneno - popravnog doma u Lepoglavi pod brojem 6358 stoji da je Pavunić Stjepan primljen u zavod 27. XI. 1946. Početak kazne: 11. VI. 1945. Svršetak kazne: 11. VI. 1965. Iz toga je vidljivo da je morao izdržati određenu kaznu do kraja izašao bi iz Lepoglavske kaznionice kad bi imao devedeset godina. Sumnjam da bi do toga vremena izdržao živ. Kako je za vrijeme njegovog boravka u Lepoglavi bio i nadbiskup dr. Alojzije Stepinac, župnik Pavunić je zajedno s kažnjenikom kanonikom Nikolom Borićem ministrirao nadbiskupu da je u čeliji služio svetu misu. Kako ni u Velikoj Pisanici, a niti u Staroj Gradiški Pavunić nije mogao služiti sv. misu tako je učinio prvi puta nakon osamnaest mjeseci u nadbiskupovoj čeliji. Svetu misu je služio plaćući, kako je to na svojem liturgijskom kalendaru pribilježio sam nadbiskup Stepinac.

Napokon je Ukazom o pomilovanju Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ-e u Beogradu od 31. XII. 1950. godine Stjepan Pavunić pomilovan i pušten na slobodu iz Lepoglave 4. siječnja 1951. godine u starosti od sedamdeset i pet godina. Iscrpljen, psihički slomljen, bolestan i malaksao vratio se u Koprivnicu gdje ostaje

nominalno župnik i dekan do smrti 9. ožujka 1959. godine. Pokopan je 10. ožujka 1959. godine na koprivničkom gradskom groblju Sv. Duha uz nazočnost velikog mnoštva ljudi ne samo iz Koprivnice i okolice već skoro iz cijele Podravine. Sprovod je vodio nadbiskup mons. dr. Franjo Šeper uz asistenciju mnogo svećenika.

Sada, pri samom kraju ovog rada, posvećenog čovjeku bogatom znanja i skromnosti svojstvene samo velikim ljudima, svećeniku Stjepanu Pavuniću, župniku vrbovečkom i koprivničkom, gdje ostaje nominalno župnik i dekan, među svojim Podravicima do smrti, sa dobivenim, od pape Pia XII s pravom nošenja mitre, što još reći? O domoljubu, čije je životno opredjeljenje bilo hrvatsko katoličanstvo, političko starčevićanstvo i pravaštvo. Čovjeku, do zadnjeg trena života, uvjerenom u sretniju budućnost Hrvatske, čemu je držao, može doprinjeti samo nacionalno svjestan, katolički i prosvjećen narod, o čemu je kao zastupnik u Hrvatskom saboru i sam govorio više puta. Suradniku u mnogim novinama, organizatoru katoličkih udruga, organizatoru Pasijskih igara u Vrbovcu i Koprivnici, članu Družbe "Brača hrvatskog zmaja" sa imenom Zmaj Vrbovečki, dugogodišnjem predsjedniku HPD "Podravec", piscu nekoliko boršura i knjige "Hrvatski hodočasnici pred Lurdskom špiljom 1928."

Zatvoreniku logora Velika Pisanica, zatočeniku sloglasne Stare Gradiške i lepoglavske tamnice, gdje ministira zatočeniku nadpiskupu dr. Alojziju Stepincu, amnestiranom bivšem osuđeniku. Njegov život kao da je imao za moto riječi koje je sam izabrao da to budu Euharistijskom kongresu kojeg je u kolovožu 1927. godine organizirao u Koprivnici pa držim potrebnim citirati ih na kraju: "Hrvatski je katolički narod kroz vijekove stajao na braniku svoje hrvatske domovine i svete vjere Kristove lijevujući za njih potoke krvi, pak je time dobio časno ime "Predziđe kršćanstva". Po toj vjeri ušćuvao je do danas svoje hrvatsko ime; po njoj se je podigao u red ostalih kulturnih i prosvjećenih naroda. Vjera mu je bila i u najtežim časovima utjeha i spas".

LITERATURA:

1. Benigar O. Aleksa: Alojzije Stepinac, Hrvatski kardinal. ZIRAL-Rim 1974.
2. Brozović dr. Leander: Građa za povijest Koprivnice. Koprivnica 1978.
3. Feletar Dragutin: Glazbeni život koprivnice. Koprivnica 1977. Str. 127135
4. Horvat Joža i Zdenko Štambuk: Dokumenti o protunarodnom radu i zločinima jednog dijela katoličkog klera. Zagreb 1946.
5. Kožul dr. Stjepan: Spomenica žrtvama ljubavi zagrebačke nadbiskupije. Zagreb 1992.
6. Kozina Antun: 120. godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva Krapina. Krapina 1995.
7. Landerocq M. : Le Cardinal Stepinac. S francuskog preveo Ivan Zirdum. Župni Ured - Đakovački Selci 1989.
8. Nagy dr. Božidar: Hrvatsko Križarstvo. Zagreb 1995.
9. Nikolić prof. Vinko: Stepinac mu je ime. Knjiga I. str. 172. Munchen - Barcelona 1978.
10. Nekoliko autora: Bedenik iz Koprivnice-Kapucin-Misionar-Biskup. Koprivnica 1995.
11. Novak Viktor: Magnum Crimen. zagreb 1948.
12. Pavelić dr. Ante: Doživljaji. Naklada Starčević. Zagreb 1996.
13. Paškal O. Cvekan: Virje. Virje 1979.
14. Pavunić Stjepan: Dnevnik župnika vrbovečkog St. Pavunića. Vrbovec 1911.
15. Pavunić Stjepan: Dođi Duše Sveti! Zagreb 1912.
16. Pavunić Stjepan: Margareta Bukovački. križevci 1921.
17. Pavunić Stjepan: Majka Božja Močilska. Koprivnica 1925.
18. Pavunić Stjepan: Pasijske igre. Koprivnica 1925.
19. Pavunić Stjepan: Hrvatski hodočasnici pred Lurdskom špiljom. Zagreb 1928.
20. Pintar I. John: Četiri godine u Titovu paklu. Zagreb 1995.
21. Župni ured Krapina - Status Animarum
22. Župni ured Virje - Status Animarum
23. Spomenica župe Miholec
24. Spomenica župe sv. Nikole Koprivnica

25. Spomen knjiga prve obljetnice Nezavisne Države Hrvatske. 10.IV.1941.-10.IV.1942. Zagreb 1942.
26. Stella Alexander: Život zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca. Zagreb 1990.
27. Znameniti i zaslužni Hrvati 925 - 1925. Zagreb 1925.
28. Šematizam Zagrebačke nadbiskupije. Zagreb 1996.

IZVORI:

1. Arhiv župnog ureda Virje.
2. Arhiv grada Bjelovara.
3. Danica - Kalendar za 1940.
4. Foto arhiv - župni ured Vrbovec.
5. Foto arhiv - župni ured Virje.
6. Foto arhiv - Kovačić dr. Milivoj.
7. Ilustrirana revija Svet. Zagreb 1927.
8. Kaptolski arhiv. Zagreb.
9. Knjižnica zagrebačke Bogoslovije. Zagreb.
10. Muzej grada Koprivnice - Podravske novine, koprivnički Hrvat. Raznih godina.
11. Nadbiskupski duhovni stol, arhiva. Zagreb.
12. Novosti - zagrebačke novine 1926.
13. Pismohrana, Republike Hrvatska - Ministarstvo pravosuđa. Zagreb.
14. Pismohrana, PU Koprivničko-križevačke
15. Zbornik Virje. Virje 1993.
16. Zbornik - Vrbovec u prošlosti i sadašnjosti. Dr. Mira Kolar-Dimitrijević. Vrbovec 1995. Vrbovečki župnik Stjepan Pavunić, str. 76 do 87.
17. Vjesnik Osječke Oblasti. Osijek 1926.
18. Podravski zbornik. Koprivnica 1995.
19. Nacionalna i sveučilišna biblioteka. zagreb. Razne novine, različitog godišta.
20. Usmene izjave nekih osobnih prijatelja župnika Stjepan Pavunića.
21. Iz osobnog razgovora sa Stjepanom Pavunićem, Kovačić dr. Milivoj.